

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK İÇERİSİNDE BİLİNÇLİ BİR GEZİNTİ

Sözcük Sayısı: 3963

Kategori: CAT 1

Araştırma Konusu: Nazlı Eray'ın *Uyku İstasyonu* adlı yapıtı içerisinde işlenen ölüm algısının bilinç kavramı ve yazarın “yazar kişiliği” üzerinden incelenmesi.

Mayıs 2021

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	3
II. ÖLÜM ALGISI, BİLİNÇ KAVRAMI VE YAZARIN “YAZAR KİŞİLİĞİ”	4
II.A. Büyülü Gerçekçi Bir Yazar Olarak Nazlı Eray.....	4
II.B. Nazlı Eray’ın “Yazar Kişiliği” Bakımından <i>Uyku İstasyonu</i>	6
II.C. <i>Uyku İstasyonu</i> ve Ölüm Algısının Bilinç Kavramı ile İlişkilendirilmesi.....	10
III. SONUÇ	17
IV. KAYNAKÇA	20

I. GİRİŞ

Nazlı Eray, Türk Edebiyatı içerisinde diğer türlere göre daha az eser verilmiş olan büyümlü gerçekçilik akımı söz konusu olduğunda, son zamanların en büyük temsilcisi olarak verilebilir. Edebiyat kuramcısı ve eleştirmen Berna Moran'ın büyümlü gerçekçiliği, "gerçekçiliğin mekân, zaman, karakter kavramlarını, canlı-cansız ayrımını tanımayan ve bildik dünyamızın ötesinde alternatif bir dünyayı işin içine katan anlatıların tümüne verilen bir ad"¹ olarak almasından yola çıkılarak; Nazlı Eray'ın yapıtlarında bu tip anlatımlara rastlamanın mümkün olduğu söylenebilir. Söz konusu yapıt olan *Uyku İstasyonu* içerisinde, yazar ve ana karakter arasında bulunan özdeşliğin yanında "otobiyografik anlatım" olan birinci tekil şahıs anlatımının bulunuyor olmasından ötürü "özkurmaca" olarak adlandırılan edebiyat kuramının kullanıldığını söylemek mümkündür.² Annesi yoğun bakımda olan ana kahramanın yaşantıları ve düşünceleri, *Uyku İstasyonu* içerisinde gerçeklik ve düşsellik arasında gidip gelinerek okuyucuya sunulmuş, gerçek üstü olaylar sıradanmış gibi gösterilerek büyümlü gerçekçilik akımına dahil edilebilecek bir eser ortaya konulmuştur. Yapıtın üzerinde durmuş olduğu ölüm algısı, ölümü karşıdan izleyen kişinin bilinci ile ilişkilendirilerek, ölüm gerçekliği okuyucuya sunulmuştur.

Konuyla ilgili yapılmış araştırmaların çoğu, Nazlı Eray'ın yapıtları içerisindeki fantastik öğelerin kullanımını üzerinedir. Bu tezin amacı ise, Nazlı Eray'ın yapıtları üzerine yapılmış çalışmalarda diğer eserlerine kıyasla daha az kullanılmış olan *Uyku İstasyonu* adlı yapıtını, eser içerisinde işlenen ölüm algısını, bilinç kavramı ve yazarın "yazar kişiliği" üzerinden incelemektir. Bu konunun araştırılması, yazar ve eserleri hakkında daha önce yapılmış çalışmalar

---

¹ Cemalumit. "Türk Romanında Fantastiğin Serüveni, Berna Moran." İnsanokur, 7 May 2020, www.insanokur.org/turk-romaninda-fantastigin-seruveni-berna-moran/.

² "Bir Rüya Yolcusu: Nazlı Eray - K24." T24, t24.com.tr/k24/yazi/bir-ruya-yolcusu-nazli-eray,789.

içerisinde, yazarın *Uyku İstasyonu* adlı yapıtının daha az kullanılmış olmasından dolayı önem taşımaktadır. Zira bu yapıt, Nazlı Eray'ın hayatının en zor zamanlarını yazmış olduğu bir eserdir³ ve “ölüm” gibi derin bir kavramı incelemesi bakımından büyülü gerçekçi bir şekilde nasıl yazılmış olduğu önem taşımaktadır. Bu bağlamda yazarın kendi hayat hikayesinden izler görülebilen roman, Sanatçıya Dönük Eleştiri Kuramı yönünden ele alınacak ve eserinden yola çıkılarak sanatçının yazar kişiliği hakkında bilgiye ulaşılmaya çalışılacaktır.⁴

Tez içerisinde, öncelikle Nazlı Eray'ın Türk Edebiyatı'nın tanınmış büyülü gerçekçi yazarlarından biri olarak yazarlığı ele alınacaktır. Ardından, yazarın “yazar kişiliği” bakımından *Uyku İstasyonu* incelenerek Sanatçıya Dönük Eleştiri Kuramı ışığında yazarın kişiliği ve eserinde güttüğü gaye bulunmaya çalışılacaktır. Nazlı Eray'ın “yazar kişiliği” bu bağlamda ele alındıktan sonra yazarın kişiliğinin, ölüm ve bilinç kavramlarının aktarımı sırasınca ne derecede esere yansıdığına bakılarak yazar ve eseri arasında ilişki kurulmaya çalışılacaktır.

II. ÖLÜM ALGISI, BİLİNÇ KAVRAMI VE YAZARIN “YAZAR KİŞİLİĞİ”

II.A. Büyülü Gerçekçi Bir Yazar Olarak Nazlı Eray

Henüz daha ortaokuldayken yazmaya başlamış olan Nazlı Eray, çocukluğunda da yazarlar ile iç içe büyümüştür. Anne tarafından olan dedesi Tahir Lütfi Tokay, dönemin İkdam Gazetesi başyazarıdır.⁵ Bununla birlikte yazarın anneannesi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun karısı Ayşe Leman Karaosmanoğlu ile de arkadaşlık etmiştir. Tahir Lütfi Tokay'ın yakın

---

³ Çetaku, Drita. “Nazlı Eray'ın Yapıtlarında (Oto)biyografik Öğeler”. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2005.

⁴ Moran, Berna. Edebiyat kuramları ve eleştiri. İletişim Yayınları, 1981.

⁵ “Nazlı Eray'ın Yazımsal Özellikleri Ve ‘Rüya Yolcusu’ Üzerine Söyleşi.” Muharrir, www.muhammad.net/nazli-erayin-yazımsal-ozellikleri-ve-ruya-yolcusu-uzerine-soylesi/.

arkadaşlarından olan Hüseyin Rahmi Gürpınar da Nazlı Eray'ın bizzat tanıdığı isimler içerisinde yer almaktadır.⁶ Her ne kadar yazarın bu yazarlardan etkilenip etkilenmediği hakkında kesin bir bilgiye sahip olunmasa da; Milli Edebiyat Dönemi yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "Gulyabani" adlı romanının, Türk Edebiyatı içerisindeki büyülü gerçekçi eserlerden biri olması, Nazlı Eray'ın bu yönde yazarlık yapmış olmasını etkilemiş olduğu düşünülebilir.

Büyülü gerçekçilik akımı yazarlarından Nazlı Eray'ın anlatımı, gazeteci-yazar Nurdane Özdemir Sağkan tarafından şu şekilde değerlendirilir; "Hayatı büyülü yaşayan bir yazardır Nazlı Eray. Hayal dünyası o kadar zengindir ki, dünü bugünle, bugünü gelecekle birleştirir. Kurgularında, geçmişte kalan ve artık var olmayan insanları, nesnelere, mekânları alır; şimdiki yaşamının içine katar. Bunu kimi zaman tan vakti gün ağarmadan, kimi zaman rüyalarda bazen de hayalinde gerçekleştirir. Anılarına son derece vefa ve saygı gösterir. Hayatına giren her insanı onların gerçekliği içinde, duygularının eşliğinde naif bir şekilde anlatır."⁷ Yazarın bu özelliği, tez içerisinde yazarın "yazar kişiliği" irdelenerek ve *Uyku İstasyonu* adlı eserinden de yola çıkılarak Sanatçıya Dönük Eleştiri Kuramı çerçevesinde Nazlı Eray'ın kişiliğine ulaşmaya çalışmada kullanılacağından, büyük önem taşımaktadır. Sağkan'ın eleştirisinden hareketle, yazarın akıcı bir anlatıma sahip olduğu, anılarına ve yaşanmışlıklarına son derecede önem gösterirken bir yandan da büyülü gerçekçi bir yazar olarak bu gerçeklikleri sihirli bir dünya yaratarak okuyucusuna sunma niyetinde olduğu yorumlarına ulaşılabilmektedir.

Büyülü gerçekçilik, Türk Edebiyatı içerisinde çok tanınmamış bir akım olmasına rağmen Nazlı Eray'ın bu akım ile yapıtlarını ele alması ilgi çekicidir. Yazarın henüz daha on beş

---

⁶ "Nazlı Eray'ın Yazınsal Özellikleri Ve 'Rüya Yolcusu' Üzerine Söyleşi." Muharrir, www.muhammad.net/nazli-erayin-yazinsal-ozellikleri-ve-ruya-yolcusu-uzerine-soylesi/.

⁷ "Bir Rüya Yolcusu: Nazlı Eray - K24." T24, t24.com.tr/k24/yazi/bir-ruya-yolcusu-nazli-eray,789.

yaşındayken yazmış olduğu ve ün kazandığı eseri “Mösyö Hristo”, büyülü gerçekçi bir öyküdür. Yapıtın kahramanı Mösyö Hristo, Nazlı Eray’ın o dönemlerde yaşadığı apartmanın kapıcısıdır.⁸ Sağkan’ın yaptığı eleştiriden de yola çıkılarak, yazarın henüz daha küçük yaştaiken büyülü gerçekçi bir yazar olarak yazar kişiliğini oluşturmaya başladığını söylemek mümkün olacaktır. Zira yazar, Sağkan’ın da bahsettiği gibi, “Anılarına son derece vefa ve saygı gösterir. Hayatına giren her insanı onların gerçekliği içinde, duygularının eşliğinde naif bir şekilde anlatır.”

Yazarın, tıpkı diğer eserlerinde de olduğu gibi, *Uyku İstasyonu* adlı yapıtı içerisinde de yazar kişiliğinden çokça izler görülmektedir. Bu bakımdan Sanatçıya Dönük Eleştiri Kuramı ışığında yazarın kişiliğini bulabilmek için, Eray’ın “yazar kişiliği”ne özel bir ilgi gösterilmelidir.

II.B. Nazlı Eray’ın “Yazar Kişiliği” Bakımından *Uyku İstasyonu*

Nazlı Eray, eserlerini “ben öyküsel” şeklinde yazan yazarlardandır. Yazarın bu özelliğinden ötürü eserlerinde sıklıkla yazarın kendi hayatından izler görünmektedir. Söz konusu eser olan *Uyku İstasyonu* içerisinde ise yazar, gezip görmüş olduğu pek çok şehir arasında mekansal atlayışlar yaparken, bir yandan da bu şehirler içerisinde yaşamında yer etmiş olan mekanlar ve olayları, roman içerisine yayarak okuyucuya aktarmıştır. Zaman zaman yaşanan olaylar bu mekanlar içerisinde yaşanırken, zaman zamansa roman akışına yazarın düşünceleri ile dahil edilen bu anılar, eser boyunca okuyucunun karşısına çıkarılmaktadır. “*Yattığım yerde çocukluğumu düşündüm. Şişhane yokuşundaki evimizi, annemi ve babamı, apartmanın arkasındaki güneşsiz dar sokaklarda birlikte oynadığım Yahudi çocuklarımı, Teşvikiye’yi, Azer*

---

⁸ Eray, Nazlı. “Şişhane Yokuşu’ndan İf Şatosu’na Büyülü Bir Yolculuk.” Keçi, keciyedebiyat.com/sishane-yokusundan-if-satosuna-buyulu-bir-yolculuk/.

Apartmanı'na gidişimizi; ortaokul yıllarımı, Osmanbey'deki Rio Pastanesi'ni, Bayer Apartmanı'nın önünden bana bol gelen güderi ceketimle geçişimi, Ankara'yı, anneannemi, Yüksel Caddesi'ni, Sıhhiye'deki çay bahçelerini, yaşamımın sonraki zamanlarını, Bulvar üstündeki evimi, yazdıklarımı, okurlarımı, sosyal yaşantımı, gittiğim kokteylleri, resepsiyonları, sefaretlerdeki akşam yemeklerini teker teker aklımdan geçirmeye başladım.” Bu cümle içerisinde de görülebildiği gibi yazar, eseri içerisinde kendi hayatıyla ilgili pek çok bilgiye yer vermiştir. Her ne kadar verilen her bilgi okur tarafından teyit edilemese de, yazarın vermiş olduğu bazı kilit kelimeler, okuyucunun, anlatıcı kişinin aslında yazarın kendisi olduğunu anlamasına yardımcı olmaktadır. Yukarıdaki cümlede de verilmiş olduğu gibi ana karakter, yazdıklarını ve okurlarını düşünmektedir, bu da anlatıcı kişinin bir yazar olduğunu kanıtlamaktadır. Bu yoldan hareketle okuyucu, anlatıcı kişinin Nazlı Eray olma olasılığının yüksek olduğu kanaatine varır, ancak tam olarak emin olamayanlar ise Nazlı Eray'ın röportajlarına bakarak bu anlatılanların doğruluğuna ulaşabilmektedirler. Röportajlarından ulaşılabilecek olan bazı gerçekliklere örnek olarak; gençliğinde Ankara'ya taşınan yazarın anneannesinin de bu şehirde oturuyor olması⁹ ve Şişhane yokuşundaki evin ise yazarın ilk öyküsünü çıkarttığı zamanlar oturduğu evi olması¹⁰ gösterilebilir.

Uyku İstasyonu adlı yapıt içerisinde yazarın, yazar kişiliği bakımından eklediği kendi yaşamından görüntülere ek olarak, eserin konusu da bu yaşantılara örnek teşkil etmektedir. Yazarın annesine duyduğu özlem, pek çok eserinde anlatılan bir durumdur. Zira yazar,

---

⁹ Eray, Nazlı. Yazar Nazlı Eray – Seval Yıldırım. Youtube, uploaded by gunceprogramı kanalb, 17 Feb. 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=tnX2yjmmz7Y>

¹⁰ Eray, Nazlı. “Şişhane Yokuşu'ndan İf Şatosu'na Büyülü Bir Yolculuk.” Keçi, keciedebiyat.com/sishane-yokusundan-if-satosuna-buyulu-bir-yolculuk/.

annesinden otuz beş yıl uzakta yaşamıştır.¹¹ Yazar, her ne kadar annesine duyduğu özlemi başka eserlerinde de anlatmış olsa da, *Uyku İstasyonu* adlı eseri içerisinde duyduğu bu özlemin yanında, annesinin hayatından kayıp gidişini de işlemiştir. Dolayısıyla eserde işlenmiş olan bu konu, yazarın diğer eserlerinin konularından biraz daha farklılaşarak yazara dönüklük konusunda diğer eserlerine göre daha ağır basmıştır. Annesinin ölüm döşeğinde olduğunu bilen yazar, çaresiz bir dönemindedir. Bu dönemlerini “yaşamımın en zor dönemleri” diyerek anlatan yazar, eser içerisinde de pek çok kez bu gerçekliğe değinmiştir. Zira eserlerinde kendi hayatını okuyucusuyla paylaşan yazar, bu romanında da aynı şekilde hissettikleri hakkında okuyucuya bilgiler vermiştir. Yazarın hissettiği hüznün ve yorgunluk, eser içerisinde sıklıkla kullanılan “efkar” kelimesi ile okuyucu karşısına çıkarılmış, bu duyguların sebebinin ise yazarın o günlerde yaşamış olduğu olaylar çerçevesinde geliştiği anlatılmıştır.

Nazlı Eray’ın yazar kişiliği, okuyucu ile kendisini buluşturan bir üslupla yazıyor olması bakımından incelenmiş olsa da; yazarın yazar kişiliği, büyülü gerçekçiliğine de bağlanmalıdır. Bu bağlamda yazarın, Esmе Aras ile yapmış olduğu röportajı sırasında söylemiş olduğu sözlere bakılabilir; “Ben bütün hayatı bir rüya gibi hatırlıyorum.”¹² Büyülü gerçekçiliği, kendi yaşantılarıyla okurlarının gözleri önüne seren Nazlı Eray, anılarını düş ve gerçeklik bağlamında okuyucuya aktarır ve bu şekilde bir hayal dünyası yaratır. Kendisinin bu bağlamdaki yazar kişiliği, gerçek hayattaki kişiliği ile çok benzeşmektedir. Anılarını rüya olarak hatırlayan Eray, eserlerinde de adeta bir rüya oluşturur, anılarını bu oluşturduğu hayal âlemi üzerinden aktarır. Yazarın, yine aynı röportajda söylediği bir başka sözü de, büyülü gerçekçi bir yazar oluyor olması bağlamında dikkate alınmalıdır; “Rüya öyle bir şey ki, beyni komple kullandığın

---

¹¹ Eray, Nazlı. Yazar Nazlı Eray – Seval Yıldırım. Youtube, uploaded by gunceprogrami kanalb, 17 Feb. 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=tnX2yjmmz7Y>

¹² “Bir Rüya Yolcusu: Nazlı Eray - K24.” T24, t24.com.tr/k24/yazi/bir-ruya-yolcusu-nazli-eray,789.

yer bence. Arthur Rimbaud'un bir lafı var, bir kitabımda da kullanmışım: 'Acaba gece gördüğümüz rüyalar mı, bizim gerçek hayatımız? Gündüz yaşadığımız bir rüya, gerçek gece mi?' Bunu bilemeyiz ki! Başka bir olay, başka bir gerçeklik de olabilir. Rüya âlemi senin gerçeğin olabilir. Çünkü o da bir dünya."¹³ Röportajında da belirtmiş olduğu üzere Eray, hayal dünyasının, kişinin gerçekliği oluyor olmasının mümkün olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda yazarın büyümlü gerçekçi bir yazar oluyor olması ve yazar kişiliği açısından da pek çok gerçekliği bir rüyaymışçasına anlatıyor olması, yazarın gerçeklik ve düş arasında hem yapıtları hem de hayatı içerisinde bir köprü kurduğunun göstergesidir.

Yazarın, eserlerini yazarken kurmuş olduğu gerçeklik ve rüya bağlantısı, eserini yazarkenki bulunduğu zamana, mekana ve hislerine bağlı olarak gelişmektedir. Dolayısıyla Nazlı Eray'ın yapıtlarını okurken okuyucu, yalnızca yazarın geçmişte yaşamış olduğu anılarına tanıklık etmez, aynı zamanda da yazarın o sayfadaki yazdıklarına ve üslubuna bakarak, yazarın o anki düşüncelerine ve ruh haline ulaşabilmektedir. Zira yazar, PEN Yazarlar Derneği tarafınca yapılan söyleşide Tarık Gönersel'in sormuş olduğu "Peki yazma konusunda ne gibi tercihleriniz oluyor? Yani, sabah mı yazarsınız, belli bir saat var mı?.." sorusuna cevaben; "Benim yazmak için bir saatim yok. Bakınız, gülmek için bir saat var mı? Ağlamak için bir saat var mı? Acı çekmek için bir saat var mı? Sevinmek için bir saat var mı? Benim için yazı yazmak artık öyle bir şey. Yani bir duygunun patlaması, bir anda bir narın çatlaması, tanelerin yere dökülmesi... Onun için bunun planı, saati falan yok..." demiştir.¹⁴ Yazarın bir başka röportajında Erman Azar'ın "Peki şunu soracağım Nazlı Hanım, diyelim ki yazdınız, kitap bitti. Sonuna doğru geldiğinizde "Şurası galiba daha iyi olurdu" demez misiniz?" sorusuna "Yok hiç bakmam.

---

¹³ "Bir Rüya Yolcusu: Nazlı Eray - K24." T24, t24.com.tr/k24/yazi/bir-ruya-yolcusu-nazli-eray,789.

¹⁴ Eray, Nazlı. PEN: Nazlı Eray ile söyleşi T Günersel Aralık 2020. Youtube, uploaded by PEN Yazarlar Derneği, 16 Dec. 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=gbvYB4aQ6pk>

Çünkü bir ruh hali. Ona editörler de dokunmuyor. O an, O bulutun geçişi, o leylağın koklanması, o telefonun gelişi, o bir arzunun duyuluşu veya gece bir kabusun görülüşü. Belki de benim de edite etmemem lazım,”¹⁵ olarak cevap veren Nazlı Eray, bu bağlamda yalnızca anılarını ve yaşantılarını değil, aynı zamanda yazı yazarkenki hislerini ve düşüncelerini de okurları ile paylaşan bir yazar olarak görülmektedir.

Yazar, pek çok röportajında da değindiği gibi, yapıtları içerisinde kendi hayatı ile yarattığı hayal dünyası arasında bir bağ kurmaktadır. Yazarın yarattığı bu bağ, yazar kişiliği sayesinde eserleri içerisinde okuyucuya akıcı bir şekilde aktarılmaktadır. Bu bağlamda *Uyku İstasyonu*, yazarın yalnızca geçmişini değil, aynı zamanda hayatının en zor dönemlerinde yaşamış olduğu sıkıntılar, hüznler ve düşüncelerini de okuyucularının gözleri önüne sermektedir.

II.C. *Uyku İstasyonu* ve Ölüm Algısının Bilinç Kavramı ile İlişkilendirilmesi

Yapıt, her ne kadar ölümü ele alıyor olsa da, eser bir uyanışla başlar. Nitekim “Gözlerimi usulca aralayıp çevreme bakındım,” cümlesi, yapıttaki ilk cümledir. Bu yoldan hareketle, ölüm algısının yazar tarafından bir başka hayata adım atış, uyanış olarak görüldüğü söylenebilir. Gözlerini bir deniz kenarında aralayan yazarın zaman mevhumu yokken, bulunduğu mekanın Sinop olduğu kararına varır. Zaman ve mekan kavramlarının algılanabiliyor ya da algılanamıyor olması bilinç kavramıyla ilişkilidir, zira bilinç; kişinin etrafında yaşanan olayları kavrayabiliyor olması, bu olaylara ayak uydurabilmesi ve gerçekleşen olaylar ışığında düşünebilmesiyle ilişkilidir. Yazar her ne kadar zaman kavramından yoksun olsa da olayları

---

¹⁵ “Gürültünün İçinde Yazmayı Seviyorum.” Yenisir, www.yenisir.com.tr/sarmasik/2012/04/29/gurultunun-icinde-yazmayi-seviyorum.

kavrayabiliyor olması, mekanı algılayabiliyor olması ve düşünebiliyor olmasından ötürü bilinci yerindedir. Bu sebepten ötürü bilinç kavramı ile ilişkilendirilebilecek olan zaman mevhumunun incelenmesi gerekmektedir. Yazar neden bilinçli olmasına rağmen yapıt içerisinde zamansızlık bulundurmaktadır? Bu soruyu yanıtlayabilmek için geçmiş-şimdi-gelecek kavramları göz önünde bulundurulduğunda yazarın nerede durduğu önem kazanmaktadır. Zira henüz daha romanın en başında, yazarın yaklaşık beş buçuk aydır hastanede, bitkisel hayatta "yaşayan" annesi ile Sinop'ta buluşuyor olması, zamansızlık kavramını pekiştirmektedir. Her ne kadar yazarın annesi ile Sinop'ta buluşuyor olması, bunun bir hayal olması gerektirdiği cevabını doğursa da, Sinop Cezaevi gibi yazarın hayatında yer eden mekanların ve olayların annesi ile konuşması sırasında dile getiriliyor olması, Eray'ın düş ve gerçeklik arasında bir köprü kurmuş olduğunun göstergesidir. Sinop Cezaevi, yazarın dedesi Tahir Lütfi Tokay'ın bir zamanlar bulunduğu cezaevidir. Yazarın annesinin Sinop Cezaevini gördüğü zaman "*Babam Atatürk'ün silah arkadaşıyken buraya sürülmüş, uzun süre bu cezaevinden çıkmamıştı,*" diyerek geçmiş hakkında bilgi vermesi, yazarın aslında bir nevi zaman mevhumuna sahip olduğunun bir göstergesidir. Şimdiki zaman hakkında fikri olmayan yazar, bilinç altında annesi ile gezinti yaparken annesini konuşturmakta, onun konuşmalarından da zaman kavramının varlığını, dolaylı olarak, okuyucuya anlatmaktadır. Her ne kadar şimdiki zamanı kavrayamasa da geçmiş zaman mevhumunu kaybetmemiş olması, yazarın düş içerisinde bilinçli olduğunu göstermektedir. Bu, yapıt içerisinde Eray'ın düş ve gerçeklik arasında kurduğu ilk köprüdür ve bundan sonra da bu köprü zaman zaman roman akışını keserek, zaman zamansa mekan ve zaman atlamaları yapılarak kurulacaktır.

Her ne kadar düş içerisindeki “şimdiki zaman” mevhumundan bihaber olsa da yazar, gerçekliğin içerisindeki “şimdiki zaman”ın farkındadır. Annesine *“Bir pıhtı, beynindeki anadamarı tıkaıştı. ... Bilincin hiçbir zaman yerine gelmedi. Gözlerini açamadın. Ama ölmeydin,”* gibi sözler söyleyerek annesinin düş dışındaki şu anki hayatını anlatıyor olması, bilinç kavramının varlığının bir başka göstergesidir. Yazarın anlatımıyla annesinin bilincinin yerinde olmaması ama aynı zamanda da ölmemesi okuyucunun “Öyleyse yaşamak nedir?” sorusunu sormasına sebep olmaktadır. Yaşamak, yaşamsal aktiviteleri makinalara bağılı kalmadan gerçekleştirebilmek midir, bilinç ve kavramların yitirilmemesi midir yoksa sadece “ölmemiş olmak” mıdır? Annesinin yaşayıp yaşamadığını bir monitörden anlayan yazar, annesinin ömediği konusunda kendini ikna etmeye mi çalışmaktadır? Annesiyle olan bu düşsel görüşme, bir veda mıdır? Yazar, *Uyku İstasyonu* adlı yapıtını annesine armağan etmiş, eserin başında da annesine bir not bırakmıştır; *“Canım anneciğime... Ölüm, üstünde uçuşan bir kuş. Ama, kanadı henüz sana değmedi.”* Her ne kadar Nazlı Eray’ın annesinin ölüm tarihi okurlar tarafından bilinmiyor olsa da; eserin başında böyle bir not bulunuyor olması, okuyucuya, yazarın gerçekten de annesiyle vedalaşıyor olduğunu düşündürmektedir. Yazar, bir başka eseri olan *“Rüya Yolcusu”*nu tanıtmak için Seval Yıldırım ile yaptığı röportajında Ankara’ya taşınmasıyla birlikte otuz beş yıl boyunca annesinden uzakta yaşamasını anlatırken şöyle der, *“Anneme özlem duymuşumdur... Annemle fazla anılarım bile yok, ama her an benimle beraber... Tuhaf bir şey bu...”*¹⁶ Bu durum, eser içerisinde de işlenmiştir. Zira yazar, yapıtın başında annesinin beş buçuk aydır yoğun bakımda, bitkisel hayatta olduğunu belirtmiş olsa da, roman akışı içerisinde pek çok kez annesi ile karşılaşmış, onunla sohbetler etmiş ve annesinin gerçekten yanında olduğu hissine

---

¹⁶ Eray, Nazlı. *Yazar Nazlı Eray – Seval Yıldırım*. Youtube, uploaded by gunceprogramı kanalb, 17 Feb. 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=tnX2yjmmz7Y>

kapılmıştır. Annesi ile Sinop’da yaptığı konuşmalar içerisinde yazar, annesinin selam verdiği insanların kim olduğunu sorduğunda “*Uykuda yaşayan insanlar. Arkadaşlarım. Bazen konuşuyoruz onlarla,*”, cevabını alması üzerine “*Düş insanları mı?*” diye sormuş, annesi ise bu soruya “*Evet, uykuda yaşayan insanlar,*” diyerek cevap vermiştir. Annesinin “düş insanları” sözcük öbeğini “uykuda yaşayan insanlar” olarak düzeltmesi, aslında yazarın bir katkısıdır. Bu katkı, annesinin ölüm döşeğinde olduğunu kabul edememe üzerine yapılmış bir katkı olabilir, zira “düş” gerçek değilken, “yaşamak” gerçeklikle bağlantılıdır. Yazar, eser içerisinde annesi için “*Bilinci kapalı olarak büyük bir yaşam savaşı veriyor,*” demiş olmasına rağmen, annesine “düş insanı” demek yerine “uykuda yaşayan insan” motifini yakıştırarak, annesinin yaşamını devam ettirdiğini vurgulamaya çalışmıştır. Bu durum, okuyucuyu tekrardan yaşamının ne olduğu ile ilgili bir sorgulamaya sürüklemiştir. Yaşamak için bilinçli olmak mı gerekir? Uykudayken görülen rüyalar, bilincin bir parçası mıdır? Eğer öyleyse rüyayı gören kişi oluyor olmak yerine, bir parçası oluyor olmak, insanın bilincini yitirmesine sebep olur mu? Yazarın annesinin düş insanı değil de, uykuda yaşayan insan oluyor olmasının sebebi bu olabilir mi? Her ne kadar bu soruların cevabı, Nazlı Eray’ın yazar kişiliğinden ötürü yazarın duygularını ve hislerini okuyucusuna aktarıyor olmasından dolayı mutlak bir cevaba sahipmiş gibi görünse de, bu noktada yazar, yorumlamayı okuyucusuna bırakır ve annesinin kızına vermiş olduğu saati yazarın koluna takması ile beraber sahne değişir...

Bilinç kavramının yapıttaki bir başka kullanımı da, büyümlü gerçekçilik akımı ışığında düş ve gerçeklik ilişkisinin okuyucuya yansıtılmasıdır. Bu amaç, roman içerisinde geçen gerçek terimlerin, olayların ve kişilerin; hayal dünyasına katılması ile gerçekleştirilmiştir. Yazarın, yapıt içerisinde annesi Şermin Hanım ile karşılaşması, ölüm algısının bilinç kavramı ile açıklanması iken; tezin bu bölümünde bilinç kavramı, büyümlü gerçekçilik akımı bağlamında

incelenecektir. Roman içerisinde pek çok defa karşılaşılan “Hamdullah Bey’in aynası”, bu ilişkiye verilebilecek ilk örnektir. Hamdullah Bey’in aynası; yazarın ve bu hayal dünyasında ona eşlik eden yaşlı adam ve Hamdullah Bey figürlerinin kullandığı bir çeşit geçittir. Bu ayna, geçmişe gidebilmekte, bugünün içerisinde gidilmek istenen yeri gösterebilmekte, kısacası karakterlerin istenen her yeri ayna içerisinde görebilmelerini sağlayabilmektedir. Hamdullah Bey’in aynası, başlangıçta yazarın yalnızca olayları izleyebilmesine yarayan bir pencereyken, yapıtın ilerleyen kısımlarında bir kapıya dönüşmekte ve yazarın, aynanın çerçeve ile arasında bulunan bir boşluktan geçerek, aynanın yansıttığı zaman ve mekana gidebilmesini sağlamaktadır. Ayna motifinin seçilmesinin sebebi, aynanın gerçek hayatta kandırmaca için bile kullanılabilir olması ve çeşit çeşit olması olabilir. Kimi zaman sihirbazların kullandığı illüzyonlara yardımcı olurken, kimi zaman yanıltmacalı olup önünde duran insanın fiziğini değiştirebilen aynalar da bulunmaktadır. Bu bağlamda Edith Piaf’ın konserini izlemek üzere aynadan geçen yazarın, aynanın düğmesinde “bir tutukluk” olmasından dolayı bir anda kendisini bu konser yerine ünlü Alman illüzyonist Hans Moretti’nin gösterisinde bulması, şaşırtıcı değildir. Ayna gerçek değildir, yalnızca yansıtır; hatta bazen gerçekleri de yansıtmaz, şekil değiştirir. Ayna kavramı bu bağlamda incelenecek olunursa, yapıtta geçen Hamdullah Bey’in aynası, yazarın hayal dünyasının bir çeşit yanılsama olduğunu okuyucuya gösteriyor olabilir. Her ne kadar ayna gerçekleri tam olarak yansıtmayan bir illüzyon olarak algılanmış ve dolayısıyla bilinç kavramının varlığı sorgulanmış olsa da, ayna aynı zamanda bir “yüzleşme” olarak da algılanabilir. Eğer ayna bu şekilde algılanırsa, yazarın hâlâ daha bilinçli olduğunu gösteren bir motife dönüşmüş olur. Zira bir yüzleşmenin yaşanması için öncelikle bilince sahip olunması gerekir. Yapıtın sonlarına doğru ayna içerisinde yazarın dışlanmış hissettiği Teşvikiye’deki evini görmesi ve aynayı bu eve geçebilmek için bir kapı olarak kullanması, bir yüzleşme yaşandığının

göstergesidir. Büyülü gerçekçi yazar Nazlı Eray, özkurmaca olarak yorumlanabilecek bu yapıtında kendi yaşamından yaşanmışlıklar eklediğinden, dışlanmış hissettiği Teşvikiye'deki evin, boşanmış olduğu kocası Metin And'nın yaşadığı ev oluyor olması¹⁷, bu bağlamda aynanın aslında bir yüzleşme aracı olarak da kullanıldığının bir kanıtıdır. Yazarın, *Uyku İstasyonu*'nu yazdığı dönemi “Yaşamımın en zor günlerini atlarmaya çalıştığım günlerdi,” olarak açıklaması, romanda da adı geçen evinden bütün eşyalarını ve hayatını toplayarak çıktığını eklemesi, ana karakterin, yani yazarın, bilince sahip olduğunun bir göstergesidir.

Yapıt içerisinde bilinç ile ilişkilendirilebilecek bir başka unsur ise “Ömer'in Bahçesi” adlı mekandır. Bu mekan, ziyaretçilerinin kısa süreli de olsa mutluluk duyacakları olayları yaşamalarına izin verirken, mekandan çıkış yapan ziyaretçilerin burada edindikleri anılarını silmektedir. “*Günün Spesyalitesi*” başlığı altında “*Bellek çölünde bir dolaşma. Özel çocukluk ve ilkgençlik günlerinde ufak bir gezinti. Dinlenme,*” gibi ziyaretçilerin içlerinden seçebilecekleri seçenekler yer almaktadır. Ancak burada edinilen mutluluklar, mutsuz insanlar için bağımlılık yapıcı olabilmektedir. “*Ömer'in Bahçesi'nin tutkunları, tiryakileri olmalı. ... Şimdi düşünüyorum da, mönüde okuduğum tüm şeyler bağımlılık yapabilecek türden olaylar. Hatta bağımlılık yapan ilaçların böyle olayları canlandırabilmek için kullanıldığını düşünürsek... Eski aşklar, anılar,... Bunlar oldukça tehlikeli,*” diyen yazara, onu bu bahçeye götüren yaşlı adamın cevabının “*Doğru söylüyorsunuz, Ömer'in bahçesi bağımlılık yapabilir. Ama bir şeyi unutuyorsunuz. Buranın yolunu kimse bilmez, her isteyen buraya giremez, buradan çıkınca her şey unutulur...*” olması, bu bağlamda şaşırtıcı değildir. Bu bakımdan anlaşılan şudur;

---

¹⁷ Çetaku, Drita. “Nazlı Eray’ın Yapıtlarında (Oto)biyografik Öğeler”. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2005.

her ne kadar bilinçli olunursa olunsun, bazı hazlar ve mutlulukları tekrar tekrar yaşayabilmek için insan, bilincini bir kenara bırakabilmektedir; çünkü bu tip zamanlarda mutsuz insanlar, bilinci doğru kullanabilmeye değil, mutluluk veren hazları yeniden yaşayabilmeye odaklanırlar. Bu durumdan hareketle *Uyku İstasyonu* adlı yapıt içerisinde bilinç kavramının, “yaşamak” ve “yaşam” kavramları içerisinde ne derecede büyük bir öneme sahip olduğunu aktaran Eray, bilince sahip olan insanların, bu bilince tutunmaları gerektiğini anlatmaya çalışıyor olabilir. Zira mutluluk ve hüznün gibi duygular gelip geçici hezeyanlar iken, bilinçli olmanın getirdiği özgürlük kalıcıdır. Bilincin getirdiği bu özgürlük, insanın düşüncelerine hakim olabiliyor olması, hayatını kontrol edebiliyor olması ve istediği zaman hayal dünyasına gidebilirken, istediği zamansa bu dünyadan çıkabilmesi gibi pek çok kararların gerçekleştirilebilmesini sağlamaktadır. Ancak duygularının içerisinde tutsak kalmış insanlar, hazlarının peşinden koşarken bu kısa süreli hazlara fazlasıyla bağlanmakta ve bilinçlerini kaybetmektedirler.

Yapıtta geçen bütün yaşantılar, ölüm algısının bilinç altında oluşturmuş olduğu yorgunluk ve hüznün üzerinden geçmektedir. Yazarın roman akışı içerisinde annesinin durumu ile ilgili endişelerini ve ona duyduğu özlemi dile getirmesi, hayalleri sırasında annesi ile her karşılaşmasında ona ulaşmaya ve ayak uydurmaya çalışması, annesini kaybetmemek için Ömer’in Bahçesi’nden elde ettiği “ölümsüzlük suyu”nu bir şişeye doldurup annesine içirmek üzere saklamış olması gibi elinden ne geliyorsa yapması ve bunun gibi her türlü olay; yazarın bilinç altında ölüm kavramı ile verdiği büyük mücadeleyi okuyucuya anlatmaktadır. Bu sebepten ötürü yapıt boyunca ölüm algısının bilinç kavramı ile eşleştirildiği görülmektedir.

III. SONUÇ

Büyülü gerçekçi yazar Nazlı Eray, *Uyku İstasyonu* adlı yapıtında kendi yaşamından gerçeklikleri okurlarının gözleri önüne sererken, özkurmaca kuramı ile okuru adeta kendi yaşantısının içerisine almış, bu yaşamı düş ve gerçeklik arasında bir köprü kurarak, okuru kendi bilinç altında bir gezintiye çıkarmıştır. Yazar kişiliği bakımından okuyucusuna o anda ne hissediyor ve ne düşünüyorsa aktarmak isteyen Nazlı Eray, bu açıdan eseri içerisinde hem geçmişte yaşadığı anılarını, hem annesi ile olan ilişkisini ve ona karşı olan düşüncelerini, hem de yaşamının en zor dönemleri olarak aktardığı bu dönem içerisinde hissetmiş olduğu duygularını; roman içerisinde roman akışına dahil ederek, okuyucusu ve kendisi arasında bir bağ oluşturmuştur. Oluşturulan bu bağ, gerçekliklerin bir rüyaymışçasına anlatılmasından ötürü, aynı zamanda gerçeklik ve düş arasında kurulan bir köprü görevi görmüştür. Yapıt, bir uyanış ile başlamış, uykuya dalış ile bitmiştir. Bu bağlamda yazar, okuyucusunu kendi hayal âlemine davet etmiş, bu rüyadan uyanana kadar okuyucusunu bilinç altında dolaştırmıştır.

Romanın konusu, annesi yoğun bakımda olan yazarın, ölüm algısı karşısındaki hisleri ve bu hisler doğrultusunda yaşadıkları olduğundan; yapıt boyunca ölüm algısının işlendiğini görmek mümkündür. Yazar, ölüm gerçekliğini bilinç kavramı üzerinden işlemiş, en yakını olarak gördüğü annesinin gözleri önünde ölüme doğru yürümesini bilinç altında nasıl işlediyse, aynı şekilde okuyucuya aktarmıştır. Yapıt içerisinde geçen gerçekliklerin hayali öğelere bağlanması ve kendi zamanından çıkarak bu hayale ortak olan kişilerin anlatımı, Nazlı Eray'ın büyülü gerçekçilik üzerinden romanını yazmış olduğunun bir göstergesi olmuştur. Eray'ın, büyülü gerçekçilik bağlamında işlemiş olduğu ölüm ve bilinç kavramları, yazarın kendi yaşantısı ile özdeşliğinden, Sanatçıya Dönük Eleştiri Kuramı kullanılarak eser ve yazarın kişiliği arasında bir bağ kurulmaya çalışılmış; yazarın yazar kişiliği itibariyle kendi gerçekliklerini okurdan

saklamıyor oluşundan dolayı yazarın kendi kişiliğine, yapıtı ve hayatı ile bağlantılar kurularak ulaşılabilmektedir. Pek çok röportajında da bahsettiği üzere yazar, yazmayı kendi hayatı içerisine katmış, tıpkı duygular gibi zamansız olan yazılar yazmıştır. Yazı yazmak için kendisine bir saat belirlememiş olan yazar, her daim hislerini kalemiyle kağıda dökmüş, okuyucusu ile kendisini buluşturmuştur. Bu bağlamda yazarın “yazar kişiliği”, gerçek hayattaki kişiliği ile özdeşleşmiş, eseri içerisinde de Nazlı Eray’ın yazar kişiliği sayesinde “bir yazar olarak Nazlı Eray” konseptinden yola çıkılarak “bir insan olarak Nazlı Eray” sorusunun cevabı bulunabilmektedir. Her ne kadar yazarın her eseri için bu geçerli olsa da, söz konusu olan yapıt *Uyku İstasyonu* içerisinde bu durum daha ağır basmıştır. Zira yazar, belki de her insan için hayatının en zor noktası olabilecek olan, ölüm algısı üzerinde durmuştur. Ölüm algısının işlendiği karakter, yazarın annesi Şermin Hanım olduğundan Eray, bu yapıtında okuyucusu ile en zor dönemlerini paylaşmıştır.

Yazarın kişiliği bakımından *Uyku İstasyonu* incelenmiş olsa da, eserin ölüm algısını bilinç kavramı ile nasıl eşleştirdiği de önem taşımaktadır. Tez içerisinde, bilinçli olabilmek için zaman ve mekan gibi kavramlara hakim olabilmenin, gerçekleşen olaylar çerçevesinde bir takım sonuçlara varabilmenin ve düşünebilmenin öneminin büyük olduğu tartışılmış, yapıtta zaman zaman bilinçsizlik olarak kavranabilecek, zaman zamansa biliçli olmak olarak kavranabilecek olan olaylar ve motiflerin üzerinde durulmuştur. Bilinç kavramı, bu tez içerisinde ölüm algısını açıklayabilmek için seçilmiştir. Bunun temel sebebi, yapıt içerisinde ölüm döşğinde “yaşayan” bir anne ile annesinin özlemi içerisinde hüznün ve yorgunluk duygularıyla “yaşayan” yazarın bulunmasıdır. Yazarın anlatımına göre her iki figür de yaşamaktadır ancak anne karakteri bilincini yitirmişken yazarın bilinci yerindedir. Bu bağlamda “Yaşamak için bilinç kavramı gerekli midir?” sorusu, yapıtı inceleme boyutunda sorulan temel sorulardan biri olmuştur. Ölüm

gerçekliğinin bilinç ile ilişkilendirilmesi, bu açıdan önem kazanmıştır; zira eser içerisinde yaşamak ve hayatın zorluklarından kaçabilmek için düş gerçekliğinin bulunması gerektiği görülmüştür. Her ne kadar zor günler geçiriyor olsa da yazar, hayal dünyasında annesiyle görüşebildiği ve hayatın zorluklarından kaçabildiği için mutludur. Bu mutluluk ve huzur, yaşamın zorluklarına göğüs gerebilmek için gereklidir. Ancak bu duyguların gelip geçici duygular oluyor olması, yazar tarafından da üzerinde durulmuş bir noktadır. Bu duyguların o an ve dakika içerisinde yaşattığı anlar her ne kadar insanlar için güzel gelse de, bu duyguların kısa süreli olduğu göz ardı edilmemeli ve hazların peşinden koşarak bu duygulara bağımlı kalınmamalıdır. Biliçli oluyor olmak, yapıt içerisinde “rüya insanı” olmak yerine “rüya sahibi insan” oluyor olmanın önemi bakımından da incelenmiştir. Rüya insanı kişi olan anne, bilincini kaybetmiş bir şekilde yaşam mücadelesi verirken, annesi ile rüyalarında buluşabilen yazar, bilincini kaybetmediği için rüya sahibi insan olmuş olur. Dolayısıyla ne zaman isterse gerçekliğe dönüş yapabilen yazar, bilincin ölüm kavramı ile olan ilişkisine önem vermiştir. Zira bilinci yerinde olmayan bir insan, yaşamsal aktivitelerini yerine getirebiliyor olsa da ölü sayılmaktadır...

IV. KAYNAKÇA

Eray, Nazlı. *Uyku İstasyonu*, Can Yayınları, İstanbul, 1995.

Eray, Nazlı. “Şişhane Yokuşu'ndan İf Şatosu'na Büyülü Bir Yolculuk.” Keçi, keciedebiyat.com/sishane-yokusundan-if-satosuna-buyulu-bir-yolculuk/.

Eray, Nazlı. *Yazar Nazlı Eray – Seval Yıldırım*. Youtube, uploaded by gunceprogramı kanalb, 17 Feb. 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=tnX2yjmmz7Y>

Eray, Nazlı. *PEN: Nazlı Eray ile söyleşi T Günersel Aralık 2020*. Youtube, uploaded by PEN Yazarlar Derneği, 16 Dec. 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=gbvYB4aQ6pk>

Cemalunit. “Türk Romanında Fantastiğin Serüveni, Berna Moran.” İnsanokur, 7 May 2020, www.insanokur.org/turk-romaninda-fantastigin-seruveni-berna-moran/.

Çetaku, Drita. “Nazlı Eray’ın Yapıtlarında (Oto)biyografik Öğeler”. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2005.

Moran, Berna. *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İletişim Yayınları, 1981.

“ Bir Rüya Yolcusu: Nazlı Eray - K24.” T24, t24.com.tr/k24/yazi/bir-ruya-yolcusu-nazli-eray,789.

Nazlı Eray'ın Yazınsal Özellikleri Ve 'Rüya Yolcusu' Üzerine Söyleşi.” Muharrir, www.muharrir.net/nazli-erayin-yazinsal-ozellikleri-ve-ruya-yolcusu-uzerine-soylesi/.

“Gürültünün İçinde Yazmayı Seviyorum'.” Yeniasir, www.yeniasir.com.tr/sarmasik/2012/04/29/gurultunun-icinde-yazmayi-seviyorum.

